

Boekbespreking

Leidse Werkgroep Moedertaaldidactiek, *Moedertaalonderwijs in ontwikkeling. Een overzicht tot 1981* Coutinho, Muiderberg, 1982, 569 blz., f 64,50

De Leidse Bijbel is compleet. Na het Oude Testament verscheen nu ook het Nieuwe Testament, hoewel voorshands niet duidelijk is wat uiteindelijk het oude en wat het nieuwe zal blijken te zijn. Het vorige deel, *Moedertaaldidactiek*, werd geschreven door een vijfkoppige Leidse Werkgroep Moedertaaldidactiek. Hoewel de verschillende onderdelen uit dat boek in nogal wat opzichten uiteenlopen, toch kan men van een eenheidspublikatie spreken. Het vervolg, *Moedertaalonderwijs in ontwikkeling*, schijnt volgens de titelpagina ook door de ondertussen zes koppige LWM te zijn geschreven, maar in feite blijkt de LWM deze keer niet meer gedaan te hebben dan bijdragen van anderen in een band te bundelen, met als doel "datgene waarvan we impliciet en expliciet gebruik gemaakt hadden (in *Moedertaaldidactiek*) in uitgebreidere vorm te bundelen: onderzoek op het gebied van en onderzoek ten dienste van het moedertaalonderwijs". *Moedertaalonderwijs in ontwikkeling* geeft zodoende een stand van zaken van dat onderzoek. Aan de orde komen: moedertaaldidactiek in het algemeen, schrijfonderwijs, taalbeheersingsonderwijs, het LOLA-project, taal bij leren en onderwijzen, autonomie, sociolinguïstiek, schoolboekevaluatie, drama, leerplanontwikkeling massamedia, lezen, klasinteractie, luisteren, literatuurdidactiek, jeugdliteratuur, grammatica-onderwijs en evaluatie van taalvaardigheid. Een vrij volledig overzicht van waarmee moedertaaldidactici zich bezighouden. Eén opvallende lacune de spelling, die zich de laatste jaren toch in een groeiend aantal onderzoekingen mag verheugen.

De Leidse Werkgroep heeft de auteurs blijkbaar geen algemene redactionele richtlijnen meegegeven. Men zou dat kunnen betreuren, maar daardoor blijkt ook in wat voor een chaotische toestand het onderzoek van de moedertaaldidactiek verkeert. Sommigen hameren op de noodzaak van "hard", empirisch onderzoek dat volgens hen nog ontbreekt. Zonder zulk onderzoek acht men het onmogelijk om tot een echte wetenschappelijke theorie over moedertaalonderwijs te komen. Een belangrijke oorzaak voor het gemis aan empirisch onderzoek is, aldus B. Schut: "De moedertaaldidactiek is een jong vak". 13) Inderdaad, moedertaalonderwijs wordt pas sinds de uit-

vinding van de didactiek bedreven. Het is daarom sympatiek dat W. de Moor zijn bijdrage over literatuurdidactiek begint met een hommage aan Jan Hendrik van den Bosch (1862-1941): "Meer dan tachtig jaar geleden, nog net in de negentiende eeuw, lanceerde J.H. van den Bosch ideeën over het literatuuronderwijs in de bovenbouw waarvan men kan zeggen dat zij, zonder dat iemand nog naar deze pionier in de moedertaaldidactiek verwijst als het gaat om literatuuronderwijs, in de achter ons liggende, hier te beschrijven periode van twintig jaar, opnieuw ter discussie zijn gesteld. En zelden in vooruitstrevendheid overtroffen" (455). Niet alleen voor het literatuuronderwijs, voor het gehele moedertaalonderwijs verkondigde Van den Bosch, samen met onder meer F. Buitenrust Hettema, ideeën die ook nu nog verfrissend zijn. Het vergeelde tijdschrift *Taal en Letteren* getuigt ervan. Ook Kruijsingha en De Vooy, om maar enkele andere zonderlingen te noemen, hebben zich natuurlijk nooit met moedertaaldidactiek beziggehouden.

Niet iedere auteur in de bundel is het ermee eens dat empirisch onderzoek ontbreekt. Artikelen die een literatuuroverzicht geven van onderzoek op een bepaald gebied, bijvoorbeeld "Een blik op empirisch onderzoek voor het schrijfonderwijs", slaan een andere toon aan: "Publikaties over empirisch schrijfonderzoek zijn er genoeg, met name in de Verenigde Staten. Een computersearch bij de UB te Utrecht op de trefwoorden *writing* en *composition*, en op verwijzingen naar Braddock (1963), leverde al 530 titels op voor de periode 1971-1979". 31) Titels genoeg blijkbaar, maar wat levert al dat onderzoek op? "Over het geheel genomen stellen de uitkomsten teleur. Ze bieden weinig inzicht in het denkproces van de schrijvende leerling en weinig aanknopingspunten voor de schrijfdidactiek". 33)

Het "Overzicht van het onderzoek op het gebied van het lezen" klinkt al even somber, veel onderzoek, vooral buitenlands, maar weinig wol: "Toch zijn de resultaten dusdanig dat er geen duidelijke adviezen voor het voortgezet onderwijs uit voort kunnen komen." (365) "In het hiervoorgaande hebben we het onderzoek naar deelvaardigheden beschreven (...) en eveneens geconcludeerd dat dit vooralsnog weinig perspectieven bood" (382). Een soortgelijk geluid: "Uit het bovenstaande kan slechts geconcludeerd worden dat de taalbeheersers als onderzoekers van verbale communicatie het moedertaalonderwijs nog weinig te bieden hebben." (81)

Nog somberder wordt het als je nagaat wat er aan onderzoek van en voor het moedertaalonderwijs in Nederland is gedaan (in België bestaat geen Nederlandstalig onderwijs, dat heeft dit bijbeldeel gemeen met zijn voorganger). Een moedertaalleraar gaat in eerste instantie toch te rade bij publikaties over de eigen moedertaal. Bovendien is het niet op voorhand evident, dat eventuele resultaten van onderzoekingen over de didactiek van het Engels, het Duits of het Chinees, zonder meer ook geldig zijn voor de didactiek van het Nederlands. Daarom vallen mededelingen als de vol-

gende koud op de maag: "Tot nu toe is er in Nederland nog maar weinig onderzoek gedaan op het gebied van de massamedia-opvoeding in het voortgezet onderwijs." (297) "De laatste jaren verschijnen er wel veel publikaties over het werken met jeugdliteratuur in de klas, maar hierin is nauwelijks ooit sprake van onderzoek. En wanneer dat al wel het geval is, hebben we meestal te maken met de weergave van onderzoek dat in het buitenland is verricht". (489) "Het overzicht van onderzoek met betrekking tot het grammatica-onderwijs moest kort zijn. Hier in Nederland is nauwelijks onderzoek verricht dat enige steun zocht in de empirie". (530) De meeste literatuuroverzichten zijn dan ook gebaseerd op buitenlandse publikaties, vooral Amerikaanse, wat Engelse en wat Duitse. Voor iemand die de buitenlandse literatuur niet kan bijhouden zijn zulke overzichten wel handig, zij het ontmoedigend. Enerzijds omdat, zoals gezegd, de teneur ervan vaak is: het heeft allemaal nog niet veel opgeleverd. Anderzijds omdat je je afvraagt: gebeurt er dan in de Lage Landen helemaal niets? Een riem onder het hart is in dit opzicht het "Onderzoek naar moedertaal-onderwijs in groter verband; de rol van taal bij leren en onderwijzen" waarin niet alleen buitenlandse maar ook Nederlandse initiatieven beschreven worden, zoals het Paulusproject in Tilburg en de Werkgroep Empirische Inleiding, een vernieuwingsproject voor het scheikunde-onderwijs waarin veel aandacht besteed wordt aan de rol van de taal bij het leren.

Al met al hebben de samenstellers in hun inleiding zeer precies het publiek van hun publikatie aangegeven: "De informatie die zij bieden, maakt het boek voor hen die zich als onderzoeker, opleider, studerende en ook als leraar in het voortgezet onderwijs met vragen over het moedertaalonderwijs bezighouden tot een bruikbaar hulpmiddel". Terecht staat de onderzoeker als eerste in het rijtje. Voor onderzoekers kan het boek inspirerend zijn, omdat het voortdurend wijst op witte plekken, op het "vak in ontwikkeling", op de kinderschoenen, op het vele werk dat nog wacht. Wat De Moor zegt over het literatuurdidactisch onderzoek geldt grotendeels ook voor het gehele moedertaal-didactische onderzoek: "Het zal in de komende jaren, lerend van de zinloos gebleken onderzoeken in de landen om ons heen, puttend ook uit het waardevolle onderzoek dat in Amerika, Engeland, Duitsland en Zweden heeft plaatsgevonden, zijn gezicht moeten krijgen". (479) Terecht ook staat "en ook als leraar in het voortgezet onderwijs" als laatste in het rijtje, want die leraar lijkt het minste aan deze bundeling te hebben. Dat is wel wat merkwaardig in een publikatie die heet te handelen over moedertaalonderwijs en waarin de ferme uitspraak voorkomt: "Het wordt tijd dat de direct belanghebbenden zelf hun standpunt bepalen en dat niet overlaten aan beoefenaren van de vakwetenschap en onderwijskundigen". (18)

Mark Baeyens

